

PORTRÉK A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA TAGJAIRÓL II.

Szerkesztette
HAMZA GÁBOR

AKADÉMIAI KIADÓ

A kiadvány a Magyar Tudományos Akadémia támogatásával készült.

Társszerkesztő

Deák Péter

Írta

Földi András, Hamza Gábor, Herger Csabáné, Képes György, Kőhalmi László,
Lengvári István, Schweitzer Gábor, Szabadfalvi József, Szabados Tamás,
Vékás Lajos

ISBN 978 963 454 908 6

Kiadja az Akadémiai Kiadó

1117 Budapest, Budafoki út 187–189. A. ép. III. em.

www.akademiai.hu

Első magyar nyelvű kiadás: 2024

© Deák Péter, Földi András, Hamza Gábor, Herger Csabáné, Képes György,
Kőhalmi László, Lengvári István, Schweitzer Gábor, Szabadfalvi József,
Szabados Tamás, Vékás Lajos, 2024

© Akadémiai Kiadó, 2024

Minden jog fenntartva, beleértve a sokszorosítást, a nyilvános előadás,
a rádió- és televízióadás, valamint a fordítás jogát,
az egyes fejezeteket illetően is.

Printed in Poland

Télfy Iván (1816–1898), a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja

Télfy Iván Nagyszombatban született 1816. június 18-án. Szláv eredetű családnévét (Zima) 1847-ben édesapjával és bátyjával együtt magyarosította. Eredeti keresztnéve János volt, ezért egyes művei, így pl. akadémiai székfoglalója is Télfy János név alatt jelentek meg. Gimnáziumi tanulmányait követően a rendkívül tehetséges és szorgalmas fiatalember 1832 és 1834 között szülővárosának római katolikus papnevelő intézetében tanult teológiai és bölcsészeti tárgyakat, majd igen fiatalon, 1834-ben a pesti egyetemen bölcsészdoktori oklevelet szerzett. Ezt követően a bécsi Pázmáneum tagjaként a bécsi egyetemen tanult, és ugyanott 1836-ban görög nyelvből és a sémi nyelvekből egy további doktori fokozatot szerzett. Pályakezdését Jordánszky Elek püspök azt követően is bőkezűen támogatta, hogy Télfy 1836-ban kilépett a papi rendből. Egy ideig Bécsben maradt, majd Triesztben dolgozott állami tisztviselőként.

Télfy Iván 1838-ban jogászi képesítést szerzett a pesti egyetemen. 1841-től ügyvédként működött, előbb Pesten, majd 1844-től Nagyszombatban. Közéleti szerepvállalását jelzi, hogy egy ideig újságírással is foglalkozott, majd a távollévők követeként részt vett az 1843–1844. évi pozsonyi országgyűlés munkájában. Nagyszombati ügyvédként hathatósan segítette az országos ipari védegyelet céljainak megvalósítását.

Tudományos pályája 1846-ban indult, amikor helyettes tanári megbízást kapott a pesti egyetemen a görög nyelv és irodalom oktatására. Helyettes tanári megbízását 1847-ben kiterjesztették az olasz nyelv és irodalom oktatására is. 1852-ben a pesti egyetemen a klasszika filológia nyilvános rendkívüli tanárává nevezték ki. 1858-tól Konrad Halder professzor távoztása után

16 éven át – Ponori Thewrewk Emil 1874-es nyilvános rendkívüli tanári kinevezéséig – a klasszika filológia egyetlen professzoraként működött a pesti egyetemen. Alma materében a klasszika filológiai tanszék betöltőjeként 1868-ban nyerte el a nyilvános rendes egyetemi tanári rangot. 1870-ben lett a bölcsészeti kar dékánja, e tisztséget öt éven át betöltötte. 70 éves korában, 1886-ban annak érdekében, hogy – a másik nyilvános rendes tanár, Ponori Thewrewk mellett – az akkor aspiráló jeles klasszika-filológus, Ábel Jenő professzori kinevezést kaphasson a pesti egyetemen, tanszékéről önként lemondott, és nyugállományba vonult. A tudományos munkával továbbra sem hagyott fel, úgyszólván egészen haláláig kutatott és publikált. 1898. augusztus 2-án, 82 éves korában hunyt el Budapesten.

Nemzetközi ismertségét és elismertségét már fiatalon megalapozta. A Padovai Tudományos és Művészeti Akadémia már 1844-ben levelező tagjává választotta. 1859-től az athéni régészeti társaság levelező tagja, 1868-tól az *Association pour l'encouragement des études grecques en France* rendes tagja. 1869 és 1881 között négy különböző athéni tudományos társaság, majd 1891-ben az amszterdami filológiai társaság is tiszteletbeli tagjává választotta.

Több fontos munkája németül jelent meg Lipcsében (1853-ban, 1864-ben és 1893-ban). E munkák kedvező visszhangra találtak a külföldi szakközönség körében. Az ógörög és az újgörög nyelv és irodalom művelése, az ógörög és az újgörög nyelv közötti kontinuitás kimutatása, valamint az újgörög nyelv oktatása iránti elkötelezettségének elismeréseként 1880-ban a görög király a Megváltó-rend aranykoronás keresztjével tüntette ki.

A Magyar Tudományos Akadémia nagygyűlése Telfy Ivánt 1864. január 20-án választotta meg levelező taggá. Telfy a Nyelv- és Széptudományi Osztály nyelvészeti alosztályának lett a tagja. Székfoglaló előadását *Az Ilias szerzőjének egysége* címmel tartotta meg 1864. április 18-án. Telfy az akkorig már hosszú idő óta erősen vitatott ún. „homéroszi kérdés” szakirodalmát is áttekintve arra a hagyományos nézetet megerősítő következtetésre jutott, miszerint az Ilias egyetlen szerző, mégpedig Homérosz műve.

Telfy Iván legjelentősebb munkája a szerző által hatalmas kompilációs munkával összegyűjtött, az ókori athéni (attikai) jogról tudósító ókori forrásszövegeket görög eredetiben és saját latin fordításában, rendszerezett, mintegy kódex formában – a tematikus egységeken belül összesen 1587 szakasz formájában – közreadó és latinul kommentáló munkája, a *Corpus juris Attici*. A mű 1868-ban neves külföldi könyvkiadókkal együttműködésben jelent meg, és ezáltal pl. Franciaországban is hamarosan figyelmet keltett (a mű megjelenését követően rövid időn belül a neves hellenista jogtörténész, Exupère Caillemer recenzeálta).

A nagy gonddal és erudícióval megszerkesztett munka a modern dogmatikai rendszerezést alkalmazva először az athéni közjog, ezen belül a szorosabban vett államjog, a katonai jog, a pénzügyi jog, a büntetőjog és a nemzetközi jog, majd a magánjog megismerésének forrásaiként szolgáló antik szemelvényeket közli. A magánjogon belül a családjogtól bizonyos, a dologi jognak megfeleltethető materiákról, a szerződési jogról és a kereskedelmi jogról tudósító excerptumokon keresztül jut el a szerző az attikai deliktualis jog forrásszövegeinek bemutatásához.

Télffy Iván munkássága volumenét és sokoldalúságát tekintve is kiemelkedő. Publikációinak Pecz Vilmos által összeállított jegyzéke 329 tételt sorol fel, művei magyarul, németül, franciául, latinul és görögül jelentek meg. Télffy Iván publikációi között a tudományos művek, a tankönyvek és a nagyszámú recenzió mellett magyar és latin nyelvű költeményeket, regényeket, műfordításokat (magyarról görögre is), valamint magyar és görög nyelvű újságcikkeket is nagy számban találunk. Gazdag tudományos oeuvre-je felöleli egyebek mellett a klasszika filológiát, a középkori irodalomtörténetet, a modern nyelv- és irodalomtudományt, a statisztikát, az etikát és a jogtörténetet.

Az impozáns életművet méltatva megjegyzendő, hogy Télffy Iván korántsem volt szobatudós, élete sokkal inkább a *vita activa* és a *vita contemplativa* egységét példázza. Közéleti aktivitásának fentebb már említett jelei mellett kiemelendő, hogy a nyári vakációkat jellemzően külföldi utazásokkal töltötte, ekként egész Európát beutazta. Kiváló kapcsolatépítő egyéniségéből adódóan 1872-ben megszervezte, sőt mintegy intézményesítette a budapesti tudományegyetem és a műegyetem görög nyelv és irodalom iránt érdeklődő tanárainak klubszerűen működő társasvacsoráit (havonta egy alkalommal a Hungária szálló dísztermében), és ezeket a programokat tizenegy éven át irányította.

A ma már sajnos jórészt elfeledett Télffy Iván kivételesen nagy tudású, szorgalmú és tehetségű, kiváló erényeivel, emberi tulajdonságaival is kiemelkedő, annak idején nemzetközileg is jól ismert tudós és tanár volt, aki a hazai és a nemzetközi tudományosságot – a nyelv- és irodalomtudományok mellett kiváltképpen a klasszikus görög jogtörténet szakirodalmát – egyaránt értékes, és sok tekintetben ma is aktuális művekkel gazdagította.

Földi András

Télffy Iván főbb munkái

A statistika elmélete, Pozsony, Kaliwoda, 1844; *A mezei gazdaság elvont statistikája*, Pozsony, Schaiba Studien über die Alt- und Neugriechen, 1845; *Gyakorlati ó- és újjörög nyelvtan. Összehasonlítva mintegy 70 nyelvvel*, Pest, 1848; *Studien über die Alt- und Neugriechen und über die Lautgeschichte der griechischen Buchstaben*, Leipzig, 1853; Görög források a scythák történetéhez, *Magyar Tudományos Értekező* [sic!] 2 (1863), 5–6. füzet; *A classica philologia encyclopaediája*, Pest, 1864; *Sententiae scriptorum Graecorum*, Pestini et Lipsiae, 1864; *Ethika vagy bölcsészeti erkölcsstan*, Pest, Heckenast, 1864; Az Ilias szerzőjének egysége, *Magyar Akadémiai Értesítő* 1865/3; *Corpus juris Attici Graece et Latine*, Pestini et Lipsiae, Londini, Parisiis, Amstelodami, 1868; *Adalékok az attikai törvénykönyvhöz*, Pest, 1868; *Solon adótörvényéről*, Pest, 1868; *Athén harmincz zsarnoka* [regény], Pest, 1871 (németül: Pest, 1871, görögül: Athén, 1872); Államtudományi irodalom az újjörögöknél, *Budapesti Szemle* 24 (1880), 47–48. szám; *Középkori görög verses regények*, Budapest, MTA, 1883 és *Chronologie und Topographie der griechischen Aussprache nach dem Zeugnisse der Inschriften*, Leipzig, 1893.

Felhasznált irodalom

Markó László in: Beck Mihály – Glatz Ferenc – Kónya Sándor (szerk.): *A Magyar Tudományos Akadémia tagjai*, III, Budapest, Akadémiai Kiadó, 2003. s.v; Uő in: *Új Magyar Életrajzi Lexikon*, VI, Budapest, Magyar Könyvklub, 2007, s.v; Pecz Vilmos: *Emlékbeszéd Télffy Iván levelező tag felett*, Budapest, MTA, 1902 [43]; Uő: Télffy Iván, *Egyetemes Philologiai Közlöny* 26 (1902), 264–267.; Pónori Thewrewk Emil, in *Egyetemes Philologiai Közlöny* 23 (1899), 165–174.; Ritoók Zsigmond: *Homéros Magyarországon*, Budapest, Kalligram, 2019 és Szinnyei József: *Magyar írók élete és munkái*, XIII, Budapest, Hornyánszky, 1909, 1438–1440.